

Kes maksab kinni haldusreformi?*

Kuna haldusreform on muutunud vääramatuks, tuleb korraldada nii, et löigata sellest võimalikult suurt kasu. Jutt käib enamast kui piiride, vallakeskuste või selle muutmine, kes kellega tulevases volikogus koos istub. Maksumaksja suhtes sõbralikum ja tõhusam valitsemine on meie eesmärk.

Ses mõttes oli Maanteeameti soolo maakonnas asju räägelt kokku tõmmata kohatu ning vastuolus kodanikukeskse lähenemise-ga. Maakonnakeskus on ka tulevikus punkt, kust kaugemale sõita riigiasutusega suhtlemiseks ei ole otstarbekas. Seda tasub silmas pidada ka haldusreformi valguses - maakonnakeskus jääb alles, hoolimata maa-valitsuste ümberkorraldus-test või maavanemast.

Nüüd konkreetsemalt otsustest, mis hakkavad avaldama mõju Põlvamaa inimeste elukorraldusele. Vabatahtliku ühinemise faasis on enamikel valdadest laual mitu valikut. Üks valikukohti on omavalitsuse toimepiirkond - millisest keskusest oleks võimalik saada suurim hulk teenuseid. On selge, et sarnaste valikute korral on maakonnakeskusel kindel eelis. Lisaks vallamajale saab Põlvas olema riigimaja kõigi kaasnevate teenustega. Kuna ühistransport on Eestis korraldatud suuresti maakonnakeskuste põhiselt, saab sinna ka hõlpsamalt liikuda kui mõnda endisesse naabervalda.

Järgmine valik puudutab tulevase omavalitsuse elanike arvu ja selles osas on suurematel ka paremad väljavaated. Esiteks, tänu liitumistoetustele, mis on suunatud üle 11 000 elanikuga omavalitsuste edendamisele. Selliseid omavalitsusi saaks Põlvamaal olla teoreetiliselt kaks. Kui ei tule ühtegi, oleme pikaajalisest koostööst hoolimata maakonnana läbi kukkunud. Teiseks, arvestada võiks edaspidist rahakoti suurust, mis väikestes

KOV tulubaasi ja tasandusfondi muudatuse ettepanek			
Maakond	Keskmine palk	Eraldatav tulumaksuosa %	Muutus %
Harju	1169	11,6	0
Tartu	1008	12,8	1,2
Rapla	906	14,2	2,6
Viljandi	903	14,3	2,7
Lääne	890	14,5	2,9
Lääne-Viru	886	14,6	3
Hiiu	879	14,7	3,1
Võru	860	15	3,4
Järva	856	15,1	3,5
Saare	829	15,6	4
Ida-Viru	828	15,6	4
Pärnu	826	15,6	4
Valga	809	15,9	4,3
Jõgeva	791	16,3	4,7
Põlva	772	16,7	5,1

Madalaima keskmise palgaga Põlva maakond on regionaalse maksutulu jaotuse puhul suuremaks võitjaks, kuna eraldatava maksutulu kasv on ligi 50% endisest mahust. Võrdlusena jääb Tartumaal tänu kõrgele keskmisele palgaga maksutulu osa endisega enam-vähem samaks.

kooslustes jätab omavalitsuse endiselt virolema.

Seaduses määratud elanike arvu alampiir pole eesmärk, vaid koostöös teadlaste ja asjatundjatega paika pandud kontrollnumber. Läti kogemus on näidanud, et oma mõõtetelt sellest väiksemad vallad jäid ebavõrdsesse olukorda. Kui me ei suuda ette kujutada olümpiaeesmärgina viimast kohta, siis miks pidada loomulikuks omavalitsuse loomist alampiiri suuruses? 5000 elanikku valla kohta on kehv plaan, mis pole tulevikku vaatav.

Loogiliselt peab valdade ühinemisele järgnema ka omavalitsuste tulubaasi ja tasandusfondi reform, mis aitab neil tegeleda ettevõtluskeskkonna arendamise ja töökohtade loomisega. Senine tasandusfond on sisuliselt sotsialistlik, kus omavalitsus kaotab riikliku toetust, kui selle maksutulu kasvab. Mõistlik oleks suurendada omavalitsusele laekuvat tulumaksuosa nii, et Tallinnast ja Tartust kaugemal asuvad omavalitsused saavad tänasest suurema osa maksutulust. Seda nimetatakse regionaalpoliitikaks.

Kui tulumaksuosa suurus fikseeritakse seadusega pikemaajaks ajaks, annab see omavalitsusele teatava kindluse eelarvestrateegia planeerimiseks. Ilmselgelt jääks alles võimalus raken-

dada vajadusel lisatoetuse maksmist, lähtuvalt erandlikest asjaoludest, mis võib kujuneda aktuaalseks näiteks piirialadel. Selline lahendus motiveerib omavalitsusi, kasvatab nende vabadust ning leevendab tõhusalt ja väiksemate kõrvalmõjudega piirkondlikest sissetulekutasemetest tulenevat ebavõrdsust.

Ühe arutluse all oleva kava järgi saaks maakondlikult diferentseeritud tulumaksuosa määramise aluseks maakonna keskmine palgatase, kuna see on kõige olulisem parameeter, mis mõjutab tulumaksuläikumisi.

Meie maakonna keskmine palgatase on hetkel Eesti madalaim. Kirjeldatud süsteemiga oleksid Põlvamaa omavalitsused kogu riigi lõikes suurimad võitjad, kuna nende saadav protsent üksikisiku tulumaksult kerkiks praegusest 11,6-lt 16,7-le. See saab olema suurim kasvunumber kogu Eestis ja seetõttu väärib ettepanek Põlvamaalt kindlasti toetamist.

Halvemad uudised oleksid neile, kes prooviksid püüda rikkust Tartu maakonnaga ühinedes. Tartu maakond oleks uue jaotuse kohaselt Tallinna kõrval kõige väiksema tulumaksuosa kasvuga ja sellega jääksid maakonna serva omavalit-

sused oluliselt rikkama linna pantvangi. Paradoksaalsel kombel kaotaksid jõukama maakonnaga liitujad oluliselt riigi poolt eraldatavat tulu iga kodaniku pealt ega saaks tulevikus mingit kasu regionaalpoliitilistest meetmetest. Läbimõtle mata liitumisotsus kaotaks omavalitsuse ja ettevõtjate võimalused saada endisel viisil toetusi ja regionaalabi. Abisaajate ringist liiguksid sellised vallad statistiliselt hoopis andjate poolele, kuigi nende tegelik rahaline olukord maakonnanime vahetamisega ei muutuks.

Ajaloolistes või kihelkondlikes piirides tasub mõelda siis, kui neil on kaasajal igapäevaelus ka mingi tähendus. Näiteks Räpina kihelkonna osa Tartumaal on Mehikoorma näol oma ajaloolise keskusega endiselt tugevasti seotud. Samas kui Võnnul puudub, peale kalmistu, igapäevane majanduslik side oma endiste aladega Põlvamaal. Samamoodi ei tea kuigi paljud Orava valla elanikud Vastseliina kihelkonna rahvarõivastest. Põlva maakonna piirides on ühises kultuuri- ja koostööruumis enam kui poole sajandiga üles kasvanud vähemalt kaks põlvkonda - need sidemed on reaalsed ja igapäevased tänaseni. Lõhutu asemele midagi uut kasvatada võtab aastakümneid aega - kas selleks ajaks pole liiga hilja?

Soovitan ühinemisotsuse eel esitada vallavolikogude liikmetel endale küsimused: kellega minnakse järgmisel korral laulupeole? Millisest võrgustikust on saanud abi kohalikud ettevõtjad? Kellega koos sama laua taga arutatakse järgmise 25 aasta arengukava?

Just viimasele võiks eriti mõelda, sest praegu 2020. aastani kehtiva panite Põlvamaal ühiselt kokku.

Igor Taro, Põlva maavanem

* Avaldatud lühendatult.